

Eileen Næss

Hilfling-samlingen – utvalg, digitisering og formidling

Samlingsforvaltningen av fotografen Jens Carl
Fredrik Hilfling-Rasmussens fotosamling ved
NTNU Universitetsbiblioteket på Dora

Bacheloroppgave i Kulturminneforvaltning

Veileder: Mattias Bäckström

Mai 2023

Mulig selvportrett av J. C. F. Hilfling-Rasmussen. Foto: Jens Carl Fredrik Hilfling-Rasmussen (NTNU Universitetsbiblioteket)

Eileen Næss

Hilfling-samlingen – utvalg, digitisering og formidling

Samlingsforvaltningen av fotografen Jens Carl Fredrik
Hilfling-Rasmussens fotosamling ved NTNU
Universitetsbiblioteket på Dora

Bacheloroppgave i Kulturminneforvaltning
Veileder: Mattias Bäckström
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Denne bacheloroppgaven har vært krevende å arbeide med. Likevel sitter jeg igjen med et resultat jeg er stolt av.

Jeg vil takke veilederen min Mattias Bäckström som kom med god kunnskap og gode innspill underveis i arbeidet mitt. Jeg ønsker også å takke Fredrik Schille, Erlend Lund, Ingunn Østgaard og Evelyn Irene Thor som stilte til intervju, og de ansatte ved NTNU Universitetsbibliotek som bidro til en lærerik og trivelig hospiteringsperiode. Til slutt vil jeg takke mamma og pappa som støttet og heiet på meg hele veien inn til mål.

30.05.2023

Eileen Næss

Innhold

Forord.....	2
Kapittel 1: Innledning.....	4
1.1 Hospiteringen	4
1.2 Tema og problemstilling	5
1.3 Bakgrunn	5
1.3.1 NTNU Universitetsbiblioteket med Dorabiblioteket.....	5
1.3.2 Jens Carl Fredrik Hilfling-Rasmussen.....	6
1.3.3 Hilfling-samlingen.....	7
1.4 Begrepsforklaringer.....	7
1.5 Metode og kildemateriale	8
1.6 Oppgavens struktur.....	9
1.7 Teoretisk litteratur	9
1.7.1 Utvalg innen arkiv, bibliotek og museum	10
1.7.2 Digitisering	11
1.7.3 Formidling	12
Kapittel 2: Hoveddel – analyse av utvalgs-, digitiserings- og formidlingsprosessen.....	13
2.1 Introduksjon.....	13
2.2 Utvalgsprosessen	13
2.3 Digitiseringsprosessen.....	16
2.4 Formidlingsprosessen	19
Referanser.....	27

Kapittel 1: Innledning

1.1 Hospiteringen

I slutten av januar 2023 startet jeg på hospiteringsplassen min hos NTNU Universitetsbiblioteket på Dora, også kjent som Dorabiblioteket. Min hospiteringsperiode varte i til sammen 5 uker. I løpet av hospiteringstiden min hadde jeg tre hovedoppgaver: Å ordne et arkiv, å lage en utstilling og å pakke om glassplatenegativer. Annet enn disse tre hovedoppgavene prøvde jeg meg på digitalisering av bilder, hentet bilder fra magasinet til bestilling, prøvde ut biblioteksystemet Alma, jobbet i programvaren Asta, fikk omvisning i magasinet, var med til Gunnerusbiblioteket på omvisning og mye mer.

Den første hovedoppgaven min var å ordne et arkiv. Arkivet jeg ordnet var etter Sigurd Per Andersen, S. P. Andersen, maskiningeniør, professor og rektor ved NTH. Arkivet hans besto av personlig korrespondanse fra tiden 1948–1971. Den personlige korrespondansen var enten i kronologisk eller alfabetisk rekkefølge i sine opprinnelige permer, og disse rekkefølgene ble beholdt da jeg ordnet arkivet. Først og fremst måtte jeg fjerne stifter og binders fra alle dokumentene, ta dokumentene ut av de gamle permene, legge de i nye mapper og inn i bokser. På utsiden av de nye mappene skrev jeg samme informasjonen som de gamle permene, slik at ingen informasjon skulle gå tapt. I permene som var ordnet alfabetisk, var det skilleark for hver bokstav med ulik informasjon om de Andersen korresponderte med. Jeg kopierte disse skillearkene og kastet de originale på grunn av det skadelige syreinnholdet i papiret. Da jeg var ferdig med å pakke om arkivet fikk jeg hjelp til å registrere det i Asta, plassere arkivet i magasinet og publisere det på arkivportalen.no.

Den andre hovedoppgaven min var å lage en utstilling. Jeg endte opp med å lage en utstilling om teateroppsetningen *Fossegrimen* på Trondhjems Nationale Scene fra 1922 med bilder tatt av Jens Carl Fredrik Hilfling-Rasmussen. Utstillingen ble plassert inne i en monter på biblioteket på Dora. Å ferdigstille denne utstillingen tok lang tid og prosessen innebar mange utfordringer. En av utfordringene var å finne ut hva jeg ville ha utstilling om. Andre utfordringer jeg møtte på underveis var at et bilde jeg ville bruke ikke var blitt digitalisert ennå, hvordan jeg skulle lage et sceneteippe og hvordan jeg skulle lage en 3D-modell. Med god hjelp overkom jeg alle disse utfordringene.

Gjennom hele hospiteringen arbeidet jeg med min tredje hovedoppgave: Å pakke om glassplatenegativer fra sine originale bokser til nye syrefrie pakninger. Glassplatenegativene var i størrelse 12x9, og var portretter tatt av fotografen Jens Carl Fredrik Hilfling-Rasmussen.

Prosessen gikk ut på at jeg fikk lister fra Hilfling sine protokoller hvor hver glassplatenegativ var nummerert med tittel. Enkelte hadde også navn av de på bildet og adressen deres. Disse listene skulle jeg sammenligne opp mot numrene som sto på sedler festet til glassplatene eller på selve glassplatene, rive av de gamle sedlene, pakke glassplatene i nye, syrefrie konvolutter, skrive nummeret deres på utsiden av konvolutten og legge de i nye bokser. Et eksempel på hvordan et innslag i listen så ut er HI-V-17461: HI for Hilfling-Rasmussen, V er den spesifikke serien og 17461 er fotografiets nummer. Navnet knyttet til dette spesifikke bildet er Gunnvor Pettersen og adresse er Villa «Helios». Ulike utfordringer jeg møtte på under denne prosessen var knuste glassplater, glassplater som manglet fra den originale pakningen, og nummer på glassplaten og personer på bildet stemte ikke med informasjonen på listene. Det var denne tredje hovedoppgaven som ga meg inspirasjon til bacheloroppgaven min.

1.2 Tema og problemstilling

Gjennom mitt eget arbeid med Hilfling-samlingen i løpet av hele hospiteringsperioden, ble jeg interessert i alle stegene en samling måtte igjennom for å komme seg ut til publikum, og utfordringer ulike steg i prosessen bydde på. Dette førte meg til temaet samlingsforvaltning innenfor Hilflings fotosamling, mer spesifikt til muligheter og utfordringer med å forvalte en samling. Ut ifra dette temaet kom jeg fram til problemstillingen:

Hvordan foregår samlingsforvaltningsprosessen av Hilfling-samlingen på Dorabiblioteket?

For å diskutere denne problemstillingen bruker jeg tre delspørsmål:

Hvorfor har Dorabiblioteket valgt ut Hilfling-samlingen til digitisering og formidling?

Hvordan digitiserer Dorabiblioteket samlingen?

Hvordan formidler Dorabiblioteket samlingen?

1.3 Bakgrunn

1.3.1 NTNU Universitetsbiblioteket med Dorabiblioteket

NTNU Universitetsbiblioteket ble etablert i 1996 i forbindelse med opprettelsen av NTNU, som et offentlig vitenskapelig bibliotek. Biblioteket er også Norges eldste vitenskapelige

bibliotek på grunn av sine røtter som går tilbake til Det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs bibliotek fra 1768.¹

Dorabiblioteket er magasinet for hele NTNU Universitetsbiblioteket. Det som blir oppbevart der er den eldste tekniske faglitteraturen, trykte tidsskrifter og aviser, bilder og privatarkiv. Biblioteket tilbyr blant annet spesialsamlinger som teatersamlingen, historiske arkiv og historiske bilder.² Spesialsamlingen «Historiske bilder» har om lag en million bilder fra 1840-tallet frem til i dag. De fleste bildene NTNU Universitetsbiblioteket besitter er fra Midt-Norge og Trondheim, men også eldre bilder fra resten av Norge. Andre deler av spesialsamlingen Historiske bilder er reklamebilder, pressebilder, flyfoto, portretter, arkiv fra yrkesfotografer i Trondheim, hvor en av disse er Hilfling-samlingen, og mye mer.³

Gunnerus.no er søketjenesten til NTNU Universitetsbiblioteket. Per den 26. mai 2023 er det digitisert over 107 000 bilder og over 235 000 bilder er søkbare.⁴

1.3.2 Jens Carl Fredrik Hilfling-Rasmussen

Jens Carl Fredrik Hilfling-Rasmussen var en fotograf født i 1869 i Danmark. Han startet sin egen forretning rundt 1894 i København, før han i 1896 kom til Kristiania. I 1905 hadde han enerett på fotografering av det årets historiske begivenheter, blant annet Kong Haakons ankomst til Norge på nært hold. Han var også med på kroningsferden som fotograf i 1906.⁵ Fra 1910 drev Hilfling-Rasmussen forretning i Trondheim, og han var fast fotograf for Trondhjems Nationale Scene og for Studentersamfundet.⁶ Han var også lærer ved fotografskolen Trondhjems Fagskole. Hilfling-Rasmussen var svært engasjert innenfor foreningslivet, og hadde blant annet mange tillitsverv i fotografforbundet. Han var en av stifterne av Nordenfjeldske Fotografers Kreds. Hilfling-Rasmussen var en berømt fotograf som vant stor anerkjennelse i form av gull- og sølvmedaljer i store konkurranser. Han døde i 1941.⁷ I 1943 overtok sønnen Skjold Hilfling-Rasmussen firmaet i Trondheim og drev det til rundt 1962.⁸

---

¹ NTNU Universitetsbiblioteket u.å. Om NTNU Universitetsbiblioteket

² NTNU Universitetsbiblioteket u.å. Dorabiblioteket

³ NTNU Universitetsbiblioteket u.å. Historiske bilde

⁴ NTNU Universitetsbiblioteket u.å. Bilde

⁵ Bonge 1980: 174

⁶ Øisang 1941: 206

⁷ Erlandsen 2000: 215

⁸ Nissen & Aase 1993: 190

1.3.3 Hilfling-samlingen

Hilfling-samlingen er en del av bibliotekets avdeling for spesialsamlinger. Arkivet er en samling av glassplatenegativer etter fotografene Jens Carl Fredrik Hilfling-Rasmussen og sønnen hans Skjold Hilfling-Rasmussen. Til sammen drev de en fotoforretning i Trondheim fra 1910 til 1962, og fotografene i Universitetsbibliotekets besittelse er fra denne perioden. I arkivet er det protokoller; disse er håndskrevne alfabetiske protokoller fra perioden 1910–1958, håndskrevne kronologiske protokoller fra perioden 1910–1944 og alfabetisk seddelkatalog fra ca. 1958–1960 som er ukomplett.⁹ Samlingen er på rundt 120 000 glassnegativer og er den største «privatsamlingen» etter én fotograf som Dorabiblioteket er i besittelse av.¹⁰ Den største delen av samlingen er portretter, men det finnes også bybilder fra Trondheim, landskapsbilder, skolebilder, og teaterbilder fra Trondhjems Nationale Scene og Trøndelag Teater.¹¹

1.4 Begrepsforklaringer

Samlingsforvaltning innebærer innsamling, bevaring, dokumentasjon, registrering og tilgjengeliggjøring av samlingene i en bevaringsinstitusjon.¹² Disse stegene er en del av, og defineres som samlingsforvaltning. Generelt går da samlingsforvaltning ut på å ta vare på og sikre samlingene en bevaringsinstitusjon har.

Utvalg er en prosess som resulterer i en beslutning hvor materiale, direkte eller indirekte, prioriteres framfor annet materiale etter en verdivurdering basert på teoribelagte prinsipper er blitt gjort.¹³ Altså er utvalg et resultat av hvilket materiale man ønsker å sette først. Utvalg blir da starten av den videre prosessen for å få material tilgjengeliggjort.

Digitisering er overføringen av informasjon fra analog til digital form. Både automatiske og manuelle metoder for overføring omhandler digitisering.¹⁴ Digitisering er å konvertere analogt materiale til et digitalt format uten fundamentale endringer.¹⁵ Begrepet «digitalisering» blir

---

⁹ Aase 1995: 20

¹⁰ Nissen & Aase 1993: 189

¹¹ Nissen & Aase 1993: 190

¹² Kulturdirektoratet u.å.

¹³ ABM-utvikling 2008: 8

¹⁴ Digisam 2021a: 10

¹⁵ Yoo et al. 2010: 11-12

også brukt i analogt materiale sin overgang til elektroniske og digitale løsninger, men omfatter også oppdatering av gamle og utdaterte løsninger.¹⁶ Digitalisering tilrettelegger for endringer, digitisering skal derimot opprettholde det konverterte analoge materialet i en autentisk digital form. I min oppgave bruker jeg begrepet digitisering og forståelsen av dette begrepet framfor digitalisering.

Formidling er en samlebetegnelse på de delene av en institusjon som er rettet ut mot publikum og offentligheten. Det er gjennom formidling at institusjonen kan fortelle en historie, og også fremstille et budskap eller en ideologi.¹⁷ Formidling blir institusjonens måte å kommunisere ut til det offentlige. Eriksen (2009) beskriver begrepet formidling opp imot institusjonen museum, men begrepet kan også tas i bruk i sammenheng med andre bevaringsinstitusjoner, slik som Dorabiblioteket.

1.5 Metode og kildemateriale

I oppgaven min har jeg brukt kvalitativ metode, en metode som brukes når man prøver å identifisere sosiale fenomener, som prosesser, situasjoner eller erfaringer, som er relevante på tvers av alle informanter i en studie.¹⁸ Den kvalitative metoden har jeg brukt ved hjelp av dybdeintervjuer. Dybdeintervjuer brukes for det meste for å studere meninger, opplevelser, holdninger og erfaringer.¹⁹ Formålet mitt med intervjuene var å undersøke hvordan ulike informanter opplever og tar del i ulike deler av samlingsforvaltningsprosessen. Dybdeintervju passet dette med sin åpne spørsmålsform. Målet med dybdeintervju er at spørsmålene kun er en pekepinn og informantene skal kunne snakke fritt med utgangspunkt i disse spørsmålene.²⁰ Jeg lagde en felles intervjuguide over spørsmål jeg ville spørre og sendte til informantene på forhånd. I selve intervjuene spurte jeg ikke alle informantene de samme spørsmålene, på grunn av at enkelte spørsmål var irrelevante i forhold til deres deltakelse i samlingsforvaltningsprosessen.

Informantene jeg intervjuet var innenfor seksjonen for samlinger, ressurser og digitale tjenester: Universitetsbibliotekar Erlend Lund, overingeniør Fredrik Schille, seniorkonsulent Ingunn Østgaard og universitetsbibliotekar Evelyn Irene Thor. Alle disse informantene er

---

¹⁶ Regjeringen 2014

¹⁷ Eriksen 2009: 181

¹⁸ Stuvøy et al.: 250

¹⁹ Stuvøy et al.: 251

²⁰ Stuvøy et al.: 250

ansatte jeg møtte gjennom min hospitering på NTNU Universitetsbibliotek ved Dora. Fellestrekket for informantene var at alle har tatt del i samlingsforvaltningen av Hilfling-samlingen. Intervjuene ble gjennomført en og en på grunn av de ulike rollene hver enkelt informant hadde i samlingsforvaltningsprosessen. Intervjuene hadde en tidsramme på maks én time. Jeg dokumenterte intervjuene ved å ta lydopptak gjennom en mobilapp med navn Nettskjema-diktafon, som jeg transkriberte i ettertid.

Jeg har også brukt metoden deltakende observasjon i oppgaven min. Olav Dalland skriver i boken *Metode og oppgaveskriving* (2021) at for å samle inn data i metoden deltakende observasjon innebærer det at forskeren deltar i de sosiale prosessene som den studerer. Hvor mye forskeren deltar kan variere fra at den har en klar funksjon, til at forskeren kommer inn i miljøet hvor observasjonen skal ta plass uten spesielle oppgaver.²¹ Jeg faller inn under den første beskrivelsen på grunn av at jeg gjorde disse observasjonene gjennom hospiteringsperioden min. Under min hospiteringsperiode skrev jeg daglig i en personlig dagbok hva jeg så, tenkte og gjorde, samt hva jeg observerte de ansatte gjorde og hva de fortalte meg. Denne dagboken er kilden til den deltakende observasjonen jeg gjorde på hospiteringsplassen min.²²

1.6 Oppgavens struktur

Oppgaven er delt inn i tre kapitler. Første kapittel er innledningskapittelet. Andre kapittel er analysedelen i teksten hvor jeg undersøker de tre ulike prosessene til de tre delspørsmålene til problemstillingen. Først undersøker jeg utvalgsprosessen i relasjon til Hilfling-samlingen, så undersøker jeg digitiseringsprosessen i relasjon til Hilfling-samlingen og til slutt undersøker jeg formidlingsprosessen i relasjon til Hilfling-samlingen. Tredje kapittel er en oppsummerende avslutning av oppgaven.

1.7 Teoretisk litteratur

I dette delkapittelet redegjør jeg for den teoretiske litteraturen i oppgaven min. I «1.7.1 Utvalg innen arkiv, bibliotek og museum» bruker jeg én ABM-skrift, Arkivverket og NTNU Universitetsbiblioteket sin nettside. I «1.7.2 Digitisering» bruker jeg to Digisam-skrifter og

---

²¹ Dalland 2021: 103

²² E. Næss, dagbok, 23. januar 2023 til 24. februar 2023.

Gold sin veiledning *Skadet fotografisk materiale: veiledning i håndtering av skadet fotografisk materiale* (2014). Til slutt i «1.7.3 formidling» bruker jeg Eriksens bok *Museum: en kulturhistorie* (2009).

1.7.1 Utvalg innen arkiv, bibliotek og museum

I ABM-skriften *Viktig og vakkert. Utvalgskriterier for fotografi* (2008), beskrives utvalg som en prosess som resulterer i en beslutning hvor man prioriterer et materiale framfor noe annet.²³ I utvalgsprosesser innebærer det en vurdering av et materiale sin betydning eller verdi. Å begrense eller prioritere et materiale eller behandlingen av det materialet, er formålet med å gjøre et utvalg.²⁴

I bevaringsinstitusjonene arkiv, bibliotek og museum er utvalgspraksisen litt ulik, men i grunn er det mange av de samme prinsippene, uavhengig av formålet med utvalget. På Dorabibliotekets nettside «Historisk arkiv» står det, vedrørende utvalget av større arkiver, at NTNU universitetsbiblioteket tar imot og bevarer privatarkiv fra ulike områder, blant annet etter Trøndelag Teater, arkitekter og arkitektkselskap i trøndelagsregionen, og vitenskapelige privatarkiv skapt i trøndelagsregionen som er av forskningsmessig relevans for ulike fagområder ved NTNU. Fotografi, amatørfotografi og andre bildesamlinger blir også tatt imot og bevart.²⁵ Her ser man et stort fokus på geografi i utvalget å ta imot og bevare arkivene. I bevaringen av disse arkivene har Dorabiblioteket et arkivansvar. Uavhengig av format, lagringsmedium eller hvilket system de inngår i, så skal alle dokumenter behandles i henhold til arkivregelverket, dette er arkivansvaret.²⁶ Plikten til å sikre arkivmaterialet mot å gå tapt, og bevare arkivets bevisverdi, integritet, autenticitet og konfidensialitet er en del av arkivansvaret.²⁷ Mer generelt er dessuten alle offentlige virksomheter er ifølge arkivloven pliktige til å ha arkiv og sørge for at det arkivet er en informasjonskilde som er kvalitetssikret for samtiden og fremtiden.²⁸ Offentlige organer, slik som forvaltningsbedrifter og institusjoner skal arrangere arkivene sine slik at de dekker det langsiktige samfunnsmessige behovet i å ta vare på viktig dokumentasjon.²⁹

---

²³ ABM-utvikling 2008: 8

²⁴ ABM-utvikling 2008: 8

²⁵ NTNU Universitetsbiblioteket u.å. Historisk arkiv

²⁶ Arkivverket 2020

²⁷ Arkivverket 2022

²⁸ Arkivverket 2020

²⁹ Arkivverket 2022

I bibliotekinstitusjoner er utviklingen av samlinger, boksamlinger og i senere tid også andre medietyper, knyttet til teori og tradisjoner, hvor publikums bruk av materialet er primært vektlagt.³⁰ Gjennom de ulike tradisjonene i de ulike sektorene, vises det at utvalg kan vurderes ut ifra ulike behov og idealer.³¹

Tilslutt i museumsinstitusjoner står hensikten å redde kultur som ellers ville gå tapt og som muligens er nær med å forsvinne sentralt i museumsarbeidet.³² Gjenstander i museum er for eksempel utvalgt til å dokumentere hendelser, personer, tid eller ideer.³³ Museumsgjenstander representerer ikke økonomisk eller kommersiell verdi, altså er det ikke en gjenstands økonomiske verdi som definerer museene.³⁴ Verdien museumsgjenstander har, kommer av gjenstandens tilknytning til historisk eller estetisk verdi, for eksempel viktige hendelser, personer, tid eller ideer.

1.7.2 Digitisering

Digitisering er automatiske og manuelle metoder for overføring av informasjon fra analog til digital form.³⁵ Det er to andre lignende begrep det er viktig å skille fra betydningen av begrepet digitisering: Digitalisering og «digitalt født materiale». Ifølge Digisams skrift *Termlista* (2021) er digitalisering organisasjoners og samfunnets overgang til bruk og lagring av informasjon i digital form. Begrepet kan brukes når man beskriver digital, organisatorisk transformasjon, altså prosessen og resultatet som kommer av å bruke digitale virkemidler for å transformere hvordan en organisasjon fungerer.³⁶ Digitisering skiller seg dermed fra digitalisering ved at den eneste funksjonen digitisering har er direkte overføring av analogt materiale til digitalt uten endringer, altså skjer det ingen digital transformasjon. Til slutt er digitalt født materiale informasjon som skapes i digital form og som dermed ikke er et resultat av at analogt materiale er blitt digitisert.³⁷ Digitisering blir da det motsatte av digitalt født materiale på grunn av ulikt utgangspunkt. I digitisering må materialet som blir digitisert være analogt, digitalt født materiale blir skapt digitalt slik at det ikke finnes noe analogt eksemplar i utgangspunktet.

---

³⁰ ABM-utvikling 2008: 8

³¹ ABM-utvikling 2008: 9

³² Eriksen 2009: 132

³³ Latham & Simmons 2014: 18

³⁴ Eriksen 2009: 129

³⁵ Digisam 2021a: 10

³⁶ Digisam 2021a: 6

³⁷ Digisam 2021b: 6

Grunnen til at det er viktig å skille disse begrepene, er at i denne oppgaven bruker jeg begrepet digitisering når jeg forklarer prosessen med å overføre analogt fotografisk materiale, i form av glassplatenegativer, til digital form. Altså er det ikke en digitaliseringsprosess og heller ikke digitalt født materiale. Digitiseringsprosessen kan by på utfordringer underveis. En av disse er skadet materiale. I Gold sin veiledning *Skadet fotografisk materiale: veiledning i håndtering av skadet fotografisk materiale* (2014), står det at analogt fotografisk materiale er mest utsatt for mekaniske skader, for eksempel feil håndtering. Gold skriver i veiledningen om vanlige skader fotografisk materiale blir utsatt for, mulige tiltak man kan gjøre for å forhindre disse skadene og tiltak man bør gjøre om skaden først er skjedd.³⁸

1.7.3 Formidling

Ifølge boken *Museum: en kulturhistorie* (2009) av Anne Eriksen er formidling den mest synlige delen av en institusjon, altså den delen som er rettet ut til publikum. Det er gjennom formidling at en institusjon kan fortelle historier de har skapt ut ifra deres materiale, og med dette formidle et budskap eller en ideologi.³⁹ Formidling er da en institusjons måte å kunne dele deres materiale med det offentlige. En måte institusjoner kan formidle på er gjennom utstillinger, hvor institusjonen viser fram materialet deres på en bestemt måte. Eriksen skriver at gjenstander i en utstilling er bare en del av det som utgjør utstillingen. Konteksten som omringer gjenstandene, oppstår når de som har laget utstillingen og de som betrakter den deler et kunnskapssyn. Og det er konteksten som blir formidlet gjennom en utstilling.⁴⁰ Altså er det ikke formidling å ha gjenstander i en utstilling, formidlingen skjer når man setter disse gjenstandene i en kontekst.

---

³⁸ Gold 2014: 8

³⁹ Eriksen 2009: 181

⁴⁰ Eriksen 2009: 183

Kapittel 2: Hoveddel – analyse av utvalgs-, digitiserings- og formidlingsprosessen

2.1 Introduksjon

I kapittel 2 diskuterer jeg samlingsforvaltningen av Hilfling-samlingen ved Dorabiblioteket. Først undersøker jeg hvorfor Hilfling-samlingen ble utvalgt til digitisering og formidling. Så undersøker jeg hvordan digitiseringsprosessen foregår ved Dorabiblioteket. Til slutt undersøker jeg hvordan Dorabiblioteket formidler Hilfling-samlingen.

2.2 Utvalgsprosessen

I skriften *Viktig og vakkert: Utvalgsprinsipper for fotografi* (2008) skriver ABM-utvikling at på grunn av at utvalg til digitisering innebærer store utfordringer og særlige vurderinger, er det spesielle utvalgsriterier som kreves.⁴¹ I dette delkapitlet undersøker jeg utvalgsprosessen og hvilke utvalgsriterier Dorabiblioteket hadde da de valgte ut Hilfling-samlingen til digitisering og formidling.

ABM-utvikling skriver i sitt skrift om utvalgsriterier for fotografi at et utgangspunkt for å digitisere er å prioritere materiale som er mye brukt og som det er bred interesse for.⁴² Dette kan av flere grunner være viktige kriterier, men kan samtidig styrke allerede eksisterende brukergrupper.⁴³ Dette oppfyller Hilfling-samlingen på grunn av Hilfling-Rasmussen sin popularitet i dag som fotograf, som tok bilder i løpet av 1900-tallets første halvdel.⁴⁴ Universitetsbibliotekar Erlend Lund forklarer at hele samlingen til Hilfling er på rundt 120 000 glassnegativer og de fleste av disse er portretter. Hilflings bedrift var lokalisert i Trondheim i over 50 år, dermed er det mange etterkommere i dag av de som er blitt avfotografert som kan ha interesse i å se bilder av slekten sin. Hilfling-samlingen sin popularitet vises gjennom mengder forespørsler på fotografier, ikke minst av portretter, til digitisering.⁴⁵ Når det kommer til portretter, får Dorabiblioteket mye forespørsler på å digitisere slekt og personer. Dette er blant annet en tilførsel for de som jobber med

---

⁴¹ ABM-utvikling 2008: 15

⁴² ABM-utvikling 2008: 18

⁴³ ABM-utvikling 2008: 18

⁴⁴ E. Lund, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁴⁵ E. Lund, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

slektsforskning på grunn av det enorme persongalleriet samlingen består av. Dorabiblioteket gjør da slekt tilgjengelig for Trondheims befolkning.⁴⁶ De mange forespørsmålene fra publikum er dermed et viktig utvalgs-kriterium for å digitisere glassplatenegativer fra Hilfling-samlingen. Lund sier også at det som er et viktig aspekt for portrettsamlingen er: «Allerede før Hilfling kom til Trondheim, så var han ansett som en særdeles dyktig portrettfotograf. Han er en viktig fotograf i norsk fotohistorie, så det gjør også at hans portretter er viktige og interessante.»⁴⁷ Hilfling-Rasmussen sin popularitet i dag og i hans levetid kan dermed regnes som et utvalgs-kriterium, samt alderen på samlingen siden Hilfling-Rasmussen var aktiv som fotograf på tidlig 1900-tallet. Fotograf Fredrik Schille mener også at Hilfling-samlingen ble utvalgt til digitisering blant annet fordi det er en stor samling.⁴⁸ Hilfling-samlingen er den største «privatsamlingen» etter én fotograf som Dorabiblioteket er i besittelse av ved at den består av ca. 120 000 glassplatenegativer.⁴⁹ Størrelsen på samlingen blir så en del av utvalgs-kriteriene.

I årene før informasjonen fra Hilfling-Rasmussen sine protokoller ble publisert for publikum, hadde bare ytterst få hundre av fotografiene i Hilfling-samlingen blitt digitisert; tallet ligger kanskje på rundt 250. Og bare på det første året etter at biblioteket hadde publisert alle dataene fra de transkriberte protokollene til gunnerus.no, ble det lagt inn bestillinger på rundt 1000 bilder, estimerer Lund. Altså ble fotografiene fra portrettsamlingen i Hilfling-samlingen i alle fall tre ganger så mye digitisert på det ene året, som de hadde blitt alle tidligere år med digitisering.⁵⁰ Jeg vil dermed hevde at digital tilgjengelighet av informasjonen som sto i protokollene skaper etterspørsel blant publikum, noe som videre fører til digitisering av glassplatenegativene i Hilfling-samlingen. Tilgangen på materialet ble da bedre. Lund forklarer at tidligere da man fikk en bestilling måtte man først sjekke om Hilfling hadde tatt bilde av den det måtte angå i bestillingen. Deretter måtte man se i den alfabetiske protokollen for hvert år, for å se om den personen dukket opp. Nå derimot er det et kjapt søk i bibliotekets system så vet de om den personen er blitt avfotografert av Hilfling. Publikum kan også finne ut dette selv ved å søke i gunnerus.no. Dermed er arbeidsprosessen hos Dorabiblioteket blitt effektivisert i ettertiden.⁵¹ Måten denne dataen ble gjort tilgjengelig for publikum i gunnerus.no, var gjennom transkriberingen av protokollene til Hilfling.

---

⁴⁶ F. Schille, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁴⁷ E. Lund, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁴⁸ F. Schille, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁴⁹ Nissen & Aase 1993: 189

⁵⁰ E. Lund, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁵¹ E. Lund, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

Et annet utvalgsriteria for digitisering av Hilfling-samlingen er arbeidssituasjonen under pandemien. Lund forklarer at arbeidet som ble gjort med portrettsamlingen til Hilfling-Rasmussen, som er en del av Hilfling-samlingen, startet under pandemien med at de ansatte ved Dorabiblioteket trengte arbeidsoppgaver å gjøre på hjemmekontor. Den arbeidsprosessen med transkribering av protokollene til Hilfling hadde ikke skjedd om det ikke hadde vært hjemmekontor, da hadde samlingen fremdeles stått slik som den sto opprinnelig. Lund forklarer at de da fremdeles måtte ha lett på gamlemåten, hvor man leter i protokollen ved å bla gjennom den.⁵² Hilfling har masse protokoller og disse var digitisert, så det gjorde det lett å sitte å transkribere de. Det var en jobb som mange kunne samarbeide uten å måtte være i samme rom, ifølge Ingunn Østgaard. Og om man ikke klarte å se eller tolke hva som sto i protokollen, så kunne de kommunisere med hverandre underveis og lære av hverandre.⁵³ Lund forklarer at dette økte også flere av de ansattes kompetanse i å lese og tyde håndskrift, som er en viktig ferdighet å kunne når man arbeider med historisk materiale.⁵⁴

Lund forklarer at grunnen til at man ikke kunne ha prioritert Hilfling-samlingen tidligere er summen av arbeidskraft som trengtes for å gjøre det. I det daglige er det blant annet bestillinger og annet arbeid som må gjøres slik at man ikke rekker det. Det blir dermed vanskelig å sette en ressurs på å bruke all tiden sin på transkribering av protokollene. Det er da mye enklere når man får tid til å jobbe aktivt med det veldig mye, slik som de fikk på hjemmekontor.⁵⁵ Dermed gjorde pandemien at de ansatte ved NTNU Universitetsbibliotek hadde tid til å prioritere Hilfling-samlingen. Utvalget som resulterte i at Hilfling-samlingen ble prioritert foran andre samlinger var dermed sterkt vektlagt av at transkriberingen av protokollene var en jobb man kunne gjøre på hjemmekontor.

På nettsiden «Historisk arkiv» står det at NTNU universitetsbiblioteket tar imot og bevarer privatarkiv fra ulike områder, blant annet etter Trøndelag Teater, arkitekter og arkitektelskap i trøndelagsregionen, fotografi, amatør fotografi, og andre bildesamlinger.⁵⁶ Dette er utvalget til å ta imot og bevare på et større plan. Utvalget til digitisering og formidling av Hilfling-samlingen har fem hovedgrunner til å ha blitt utvalgt. Disse er samlingen sin alder, størrelse, Hilflings popularitet i fortiden og nåtiden, etterspørsel fra publikum, samt aller viktigst å kunne jobbe under pandemien med protokollene. Alderen på Hilfling-samlingen gjør at

---

⁵² E. Lund, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁵³ I. Østgaard, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023. Østgaard bruker ordet digitalisering i intervjuet.

⁵⁴ E. Lund, personlig kommunikasjon 25. mai 2023.

⁵⁵ E. Lund, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁵⁶ NTNU Universitetsbiblioteket u.å. Historisk arkiv

fotografiene til Hilfling-Rasmussen inneholder en viktig del av lokalhistorien for Trondheim, i form av portretter, men også gruppebilder og landskapsbilder. Størrelsen på Hilfling-samlingen er på ca. 120 000 glassplatenegativer, og samlingen er den største Dorabiblioteket har etter én fotograf. Populariteten til Hilfling vises både i fortiden og nåtiden. På sin tid var han en anerkjent fotograf som det var populært å bli avfotografert av, og i dag ønsker den lokale befolkningen i og rundt Trondheim å se bilder som er blitt tatt av slektningene sine. Etterspørsel fra publikum sørger for at glassplatenegativene i Hilfling-samlingen blir digitisert og tilgjengeliggjort. Til slutt er muligheten til å kunne transkribere protokollene til Hilfling under pandemien den største faktoren i utvalgsprosessen. Pandemien gjorde at de ansatte måtte sitte hjemme, og siden protokollene til Hilfling-Rasmussen allerede var blitt digitisert fra før av, ble transkriberingen av protollene en gjennomførbar arbeidsoppgave.

2.3 Digitiseringsprosessen

Digitisering av fotografisk analogt materiale er en del av samlingsforvaltningen hos Dorabiblioteket. I dette delkapitlet undersøker jeg hvordan digitiseringsprosessen av Hilfling-samlingen ser ut ved Dorabiblioteket.

Fotografen Fredrik Schille forklarer at Dorabiblioteket digitiserer fortløpende og jobber seg igjennom portrettsamlingen i Hilfling-samlingen, men også andre deler av samlingen som 18x24-formatet. I 18x24-formatet er det litt mer bilder av omgivelser rundt om i Trondheim og diverse foreninger. Schille forteller at man da starter med å hente fram ei eske, tar fram hvert enkelt glassnegativ, avfotograferer de, behandler de i Photoshop, setter på metadata og etter hvert publiserer de på Gunnerus.no.⁵⁷

Som Schille beskriver, er det er mange ulike utfordringer man kan møte på i digitiseringsprosessen, blant annet kan glassplatenegativet være skittent eller sprukket.⁵⁸ De kan være gamle, og i de tilfellene må man tørke av så godt som mulig før man avfotograferer glassplatenegativene. Man kan også møte på glassplater som er sprukket og i mange deler. Er den sprukket så prøver Schille først og fremst å avfotografere glassplatenegativet med å plassere de knuste bitene på lysbordet, og etter det kan man eventuelt fikse bildet i Photoshop ved at man fjerner støtene og linjene på bildet; men det kommer litt an på motivet. Deretter tar

---

⁵⁷ F. Schille, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023. Schille bruker ordet digitalisering i intervjuet.

⁵⁸ F. Schille, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

Dorabiblioteket vare på de knuste delene og prøver å separere bitene slik at de ikke ligger og gnisser mot hverandre.⁵⁹

Når det gjelder gnissing og lignende, skriver Jens Gold i sin veiledning *Skadet fotografisk materiale. Veiledning i håndtering av skadet fotografisk materiale* (2014) at fotografisk analogt materiale blir som alt annet analogt materiale utsatt for mekanisk belastning når det er i bevegelse, dermed kan materialet bli utsatt for mekaniske skader. Ved mekaniske skader som knuste glassnegativer, kan skadeårsaken være feil håndtering av materialet, at materialet er oppbevart liggende framfor stående, en dårlig emballasje som ikke beskytter glassnegativet, for mange glassnegativer per eske og naturskader.⁶⁰ Hvis skaden først er skjedd og glassplatenegativet er skadd, blant annet knust glass eller løs emulsjon, er det tiltak som betegnes som førstehjelp for skadet materiale man kan gjøre. Enkelte tiltak er emballering av de enkelte fragmentene i 4-flap-konvolutter med videre oppbevaring i en solid og stødig arkiveske.⁶¹

Under hospiteringsperioden min ved Dorabiblioteket fikk jeg prøve hele prosessen med å digitisere glassnegativer med hjelp av fotografen Schille. Denne prosessen besto av tre deler. Første del var å legge glassnegativer på et lysbord, justere hvor nært kamera skal være, justere fokus på bildet, skrive inn på datamaskinen at fotografiet hadde nummeret HI-C-02851, samt ta et bilde med en knapp på skjermen. Andre del var redigeringen av bildene. Dette foregår inne på fotoredigeringsprogrammet Adobe Photoshop. Slik som med alle glassbildenegativer startet jeg med å invertere og flippe bildene.⁶² Hege Oulie skriver i ABM-skriftet *Digitalisering av fotosamlinger* (2009) at glassnegativet alltid skal avfotograferes med emulsjonssiden oppe av hensyn til materialet. Dette fører til at bildefilen blir speilvendt og må vendes tilbake til sin riktige retning.⁶³ Et eksempel på når det er enkelt å se at bildet er blitt speilvendt er på portretter med menn i dress, hvor brystlommen er blitt på mannens høyre framfor venstre side. Deretter i digitiseringsarbeidet mitt beskar jeg fotografiet, men passet på at ingen del av glassplaten ble beskåret bort. Så justerte jeg eksponering, «dehaze» for å gjøre bildet klarere, og svart- og hvitpunkter for å få fram de mørkeste og lyseste delene av fotografiet. Deretter var det å eksportere bildet og lage en TIFF-fil og JPEG av råfilen.⁶⁴ Poenget med redigeringen av fotografiene blir da å få fram så mange detaljer som mulig på

---

⁵⁹ F. Schille, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁶⁰ Gold 2014: 8

⁶¹ Gold 2014: 9

⁶² E. Næss, dagbok, 10. februar 2023.

⁶³ Oulie 2009: 14

⁶⁴ E. Næss, dagbok, 10. februar 2023.

bildet, uten å miste det originale motivet. En utfordring jeg møtte på denne delen av digitiseringsprosessen, var da jeg skulle justere svart- og hvitpunktene på fotografiet. Motivet var et portrett av skuespilleren Signe Tharaldsen som var kledd i hardangerbunad i forbindelse med teaterforestillingen *Fossegrimen*. På grunn av at festskjorten og forkledet var hvitt, var det vanskelig å justere hvitpunktene uten å miste detaljene i tekstilene.

Tredje del av digitiseringsprosessen var å laste opp bildet på plattformen gunnerus.no. Dette ble gjort på følgende vis under hospiteringsperioden min: Siden informasjonen fra protokollene allerede er blitt publisert som poster inne på den digitale plattformen, er det allerede laget en plass for bildet. Jeg lastet derfor opp jpeg-versjonen av bildet der, samt redigerte posten. På posten skrives det inn detaljer som størrelse på glassnegativet, 16x12 cm i dette tilfellet, det endres at fotografiet har gått fra å være udigitisert til å nå er blitt digitisert, og NTNU-visningsvinduet på posten slettes siden det nå er et fotografi der i stedet. Annen informasjon enn dette trengte jeg ikke å legge til. På grunn av at posten fantes fra før var det allerede informasjon tilgjengelig på posten, blant annet tittel på fotografiet *Tharaldsen Frk i Fossegrimen*, omtalt person Signe Tharaldsen, dato 1922 og skaperen, altså fotografen, Jens Carl Fredrik Hilfling-Rasmussen.⁶⁵

Ved Dorabiblioteket er digitisering ordet som best beskriver deres prosess med avfotografering av analogt fotografisk materiale, redigering og så publisering av det nå digitale materialet. Digitalisering er ifølge Digisams skrift *Termlista* (2021) organisasjoners og samfunnets overgang til bruk og lagring av informasjon i digital form.⁶⁶ Dorabiblioteket driver med digitisering framfor digitalisering, ved at Dorabiblioteket kun gjør den analoge informasjonen digital uten store endringer på materialet. Digitalt født materiale er informasjon som skapes i digital form og er ikke et resultat av at analogt materiale er blitt digitisert.⁶⁷ Dette er ikke et aktuelt begrep å bruke angående digitiseringsprosessen til Dorabiblioteket, på grunn av at glassplatenegativene i Hilfling-samlingen som de digitiserer finnes først og fremst analogt.

---

⁶⁵ E. Næss, dagbok, 10. februar 2023.

⁶⁶ Digisam 2021a: 6

⁶⁷ Digisam 2021b: 6

2.4 Formidlingsprosessen

Etter fotografisk materiale er blitt digitisert og tilgjengeliggjort, kan neste steg være å formidle dette materialet. Derfor undersøker jeg i dette delkapitlet hvordan Dorabiblioteket formidler Hilfling-samlingen. Men først undersøker jeg: Er tilgjengeliggjøring det samme som formidling?

Evelyn Irene Thor knytter tilgjengeliggjøring til tilrettelegging og synliggjøring, altså at materialet skal gjøres tilgjengelig for publikum. Men ifølge Thor kommer formidling først etter at materialet er blitt gjort tilgjengelig og synlig. Videre forklarer Thor at formidling er når man gjør noe mer med informasjonen enn man kan lese eller tolke ut ifra et bilde. Når man setter informasjonen man får fra et bilde inn i en annen sammenheng, så er det en formidling av det bildet. Formidling er noe som kommer til slutt i prosessen.⁶⁸ Eriksen (2009) forklarer at det er gjennom formidling at en institusjon kan fortelle en historie eller kan formidle et budskap eller en ideologi.⁶⁹ Dette er likt det Thor forklarer: formidling kommer når man setter et objekt inn i en sammenheng. Ved å sette et objekt i en sammenheng, forteller institusjonen en historie de ønsker å formidle. Erlend Lund forklarer at formidling er kuratering og presentasjon av det materialet man har i etterkant av en tilgjengeliggjøring. Tilgjengeliggjøring er når man gir materialet til brukeren. Hvis Dorabiblioteket gjør materiale tilgjengelig for at publikum kan for eksempel søke i en arkivkatalog i arkivportalen, man kan se materialet på lesesalen eller at man kan se objektet i gunnerus.no, så er det tilgjengeliggjøring og ikke formidling.⁷⁰

På gunnerus.no finnes det ingen funksjonalitet for at Dorabiblioteket skal kunne formidle, forklarer Lund. På andre nettsider finnes det måter å lage nyhetsbokser og temabokser hvor man kan trykke på og se noe som er en aktualitet, men dette er det ikke tilrettelagt for på gunnerus.no. Altså har nettsiden til biblioteket en ren tilgjengeliggjøringsfunksjon.⁷¹ Thor mener også at databasen til biblioteket gunnerus.no ikke er en formidlingskanal.⁷²

Dorabiblioteket tar derimot i bruk andre formidlingskanaler, blant annet lager de fysiske utstillinger, forteller Thor. De har også hatt en del digitale utstillinger av materiale. Da har de samarbeidet med forskjellige institusjoner om ulike aktiviteter, som for eksempel kulturnatt i Trondheim, hvor de har hatt som mål å formidle samlinger gjennom digitale fortellinger,

---

⁶⁸ E. I. Thor, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁶⁹ Eriksen 2009: 181

⁷⁰ E. Lund, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁷¹ E. Lund, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁷² E. I. Thor, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

digitale utstillinger, fysiske utstillinger og omvisninger.⁷³ Ingunn Østgaard nevner også en annen formidlingskanal Dorabiblioteket har brukt, bloggen deres: *Blogg for spesialsamlinger*. En formidlingsoppgave etter at et arkiv var blitt ferdig ordnet, kunne være at de ansatte ved Dorabiblioteket for eksempel skrev et innlegg om det arkivet og fortalte en historie. Problemet med bloggen som formidlingskanal er at mediet ikke lengre er like populært blant offentligheten.⁷⁴ Dorabiblioteket har dermed tatt i bruk og prøvd ut mange ulike formidlingskanaler og gjort ulike formidlingsoppgaver.

Under hospiteringsperioden min hadde Dorabiblioteket tenkt ut ulike formidlingsoppgaver for tiden framover i form av fysiske utstillinger. Blant annet hadde Schille planlagt et utstillingsprosjekt med stereografier tatt av fotografen Hans Grendahl; stereografiene viser blant annet arkitektur, fjell i Sunndalsøra og byen Ålesund. Det ble også vurdert å ha en utstilling på campus Gløshaugen ved NTNU for arkitektstudenter, og en utstilling i Ålesund med bilder av fjell og byen Ålesund. Jeg fikk forslag til min egen formidlingsoppgave som jeg skulle utføre i løpet av hospiteringsperioden. Dette var å produsere en utstilling.⁷⁵

Allerede andre dagen av hospiteringsperioden min startet prosessen med å lage en utstilling. Første delen av denne prosessen var å bestemme tema for utstillingen. Lund ga meg inspirasjon til det første mulige temaet, som var å lage en utstilling sentrert rundt et fotografi tatt av Jens Carl Fredrik Hilfling-Rasmussen den 12. mai 1923 av Kristiansten festing fra leiligheten hans. Bildet viste ettermålet av den kraftige eksplosjonen som inntraff natt til 12. mai som ødela en del av festningsmuren.⁷⁶ Uken etter diskuterte jeg med Thor og Østgaard en annen mulig utstilling til formidlingsprosjektet hvor jeg kunne bruke fotografier av ulike teaterstykker fra Trondhjems Nationale Scene fra sesongen 1922–1923.⁷⁷ Ved hjelp av sceneweb.no ville det være mulig å finne alle teaterstykkene satt opp fra 1911 til 1927.⁷⁸ Altså hele perioden som Trondhjems Nationale Scene var det faste teateret i Trondheim.⁷⁹

Det endelige temaet jeg bestemte meg for var å lage en utstilling om, var teaterforestillingen *Fossegrimen* satt opp i 1922.⁸⁰ Jeg kom fram til denne beslutningen ved hjelp av gode diskusjoner og innspill fra de ansatte ved Dorabiblioteket. Grunner til at utstillingen ville være

---

⁷³ E. I. Thor, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁷⁴ I. Østgaard, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁷⁵ E. Næss, dagbok, 24. januar 2023.

⁷⁶ E. Næss, dagbok, 24. januar 2023.

⁷⁷ E. Næss, dagbok, 30. januar 2023.

⁷⁸ E. Næss, dagbok, 2. februar 2023.

⁷⁹ Sceneweb u.å.

⁸⁰ E. Næss, dagbok, 10. februar 2023.

relevant å lage i monterer på lesesalen på Dora var blant annet fordi teateret var lokalisert i Trondheim og er forløperen til Trøndelag Teater. Utstillingen tar også i bruk NTNU Universitetsbibliotekets sin spesialsamling Teatersamlingen. En annen grunn er at Jens Carl Fredrik Hilfling-Rasmussen, Trondhjems Nationale Scene sin faste fotograf, har tatt bildene. En siste grunn var fordi Hilfling-Rasmussen er det største arkivet på Dorabiblioteket av én fotograf. Som Eriksen skriver i *Museum: En kulturhistorie* er gjenstandene i en utstilling bare en del av det som utgjør utstillingen. Konteksten som omringer gjenstandene, er det som blir formidlet gjennom en utstilling.⁸¹ Dermed var konteksten de ulike gjenstandene og elementene skulle settes inn i, en relevant utstilling av teaterforestillingen *Fossegrimen*, viktig for formidlingen. utfordringer med det forrige temaet, en utstilling med mange ulike teaterstykker, var at det var for omfattende, særlig i forhold til hvor stor plass jeg hadde til den faktiske utstillingen som skulle være i en enkel glassmonter. Thor forklarer at det utfordrende med å jobbe med formidling er å skape en interesse.⁸² utfordringen med å skape interesse rundt utstilling klarte jeg å løse ved at jeg valgte å lage en relevant utstilling.

Deretter startet andre del av prosessen: Planleggingen av utformingen på utstillingen og å finne bakgrunnsinformasjon. Hvilke bilder hadde jeg lyst til å bruke, hvilke elementer kunne jeg plassere i monterer og hvilken tekst skulle være med.⁸³ Østgaard ga meg ideen om å ha et avisinnlegg om teaterstykket som et element i utstillingen, og jeg endte opp med å velge et innlegg fra Trondhjems Adresseavis publisert dagen etter teaterstykket sin premiere.⁸⁴ Et annet element jeg bestemte meg for å bruke i utstillingen var et utdrag fra det originale manuset til stykket *Fossegrimen. Trollspél i fire vendingar* fra 1903 av Sigurd Eldegard. Utdraget fra manuset var fra en scene i teaterforestillingen som var avbildet på det ene fotografiet jeg skulle bruke i utstillingen min. Det var enda et element jeg ønsket å ha med for å gjøre utstillingen interessant; jeg ønsket å skape en 3D-effekt med det ene fotografiet fra forestillingen og lage et sceneteippe for å skape atmosfæren av et teater.⁸⁵

Jeg brukte og søkte i databasen gunnerus.no for å finne bilder til utstillingen. Det var til sammen fem fotografier tatt under selve forestillingen jeg bestemte meg for å ha med i utstillingen, men jeg ville også ha med et bilde av en av skuespillerne. Dette endte opp med å være et portrett av skuespilleren Signe Tharaldsen som spilte rollen «Bruri». utfordringen

---

⁸¹ Eriksen 2009: 183

⁸² E. I. Thor, personlig kommunikasjon, 21. mars 2023.

⁸³ E. Næss, dagbok, 8. februar 2023.

⁸⁴ E. Næss, dagbok, 9. februar 2023.

⁸⁵ E. Næss, dagbok, 10. februar 2023.

med å velge dette portrettet, var at det ikke ennå var blitt digitisert. Løsningen ble at jeg fikk digitisere portrettet selv (som beskrevet i «2.3. Digitiseringsprosessen.»).

Deretter skrev jeg tekst til utstillingen. Dette innebar den forklarende teksten som skal stå ved hvert fotografi og element som små etiketter, og den introduserende teksten som skulle inneholde tittel på utstilling og informasjon rundt teaterforestillingen *Fossegrimen*.

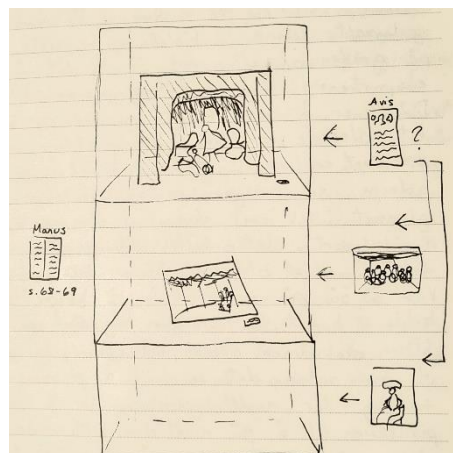
Sceneweb.no var en kilde Østgaard introduserte for meg som lot meg finne informasjonen om *Fossegrimen*.

Østgaard hjalp også med å lese over tekstene da jeg var ferdig, og kom med innspill om hva jeg kunne gjøre annerledes.⁸⁶ En utfordring da jeg skrev tekstene var at

jeg måtte holde informasjonen kort, informativ og direkte. Den forklarende teksten som skulle stå ved fotografiene og elementene måtte være maks på en setning, slik at det ikke ville ta opp for mye plass i monterer. Den introduserende teksten måtte inneholde interessant bakgrunnsinformasjon om forestillingen, men ikke være for lang. Basert på egen erfaring mener jeg at for mye tekst ikke virker like innbydende for publikum å lese. Hvis det ser ut som teksten tar lang tid å lese, er det større sjanse for at publikum unngår å lese teksten. Spesielt i settingen hvor de som er på lesesalen er der for andre formål, som å drive med slektsforskning, framfor å se på en utstilling i en monter. En kort, informerende tekst ville derimot kunne skape interesse og vekke en nysgjerrighet for materialet som blir vist frem.

Den tredje delen av prosessen med å lage en utstilling var å gi fotografiene, teksten og de andre elementene en fysisk form. Fotograf Schille skrev ut fotografiene jeg ville bruke på fotopapir med glans. Fire av fotografiene fra selve forestillingen ble skrevet ut i A4-format, portrettet av Signe Tharaldsen hadde Schille fargelagt for meg i Photoshop og ble skrevet ut i A4-format. Fotografiet fra forestillingen jeg skulle skape en 3D-effekt med var i A3-format og hadde to kopier. På den ene kopien skar jeg ut menneskene og scenedekorasjonene på fotografiet med skalpell, mens den andre kopien skulle være bakerst og være bakgrunnen.⁸⁷

For å finne ut hvordan 3D-effekten skulle se ut laget jeg en modell i papir. Dermed kunne jeg også se for meg hvordan 3D-modellen burde lages og festes. 3D-modellen ente opp med å bli laget av en scenemodell fra Trøndelag Teater fra Teatersamlingen hvor Østgaard og jeg festet

Skisse av utstillingen i monterer. Foto: Eileen Næss

⁸⁶ E. Næss, dagbok, 22. februar 2023.

⁸⁷ E. Næss, dagbok, 13. februar 2023.

A3-kopien med bakgrunnen på og scenedekorasjonene, og noen ødelagte deler fra en annen scenemodell hvor menneskene i fotografiet ble festet.⁸⁸

Annet enn fotografiene skrev jeg ut teksten til utstillingen, utdraget fra *Fossegrimen* sitt manus og avisutdraget fra Trondhjems Adresseavis. Jeg skrev ut teksten i ulike versjoner for å finne rett størrelse på skriften, hvilken font og farge som passet best.⁸⁹ Disse var viktige valg å ta, på grunn av hvilket publikum jeg forventet ville se utstillingen. Jeg har observert at mange av de som bruker lesesalen på Dora er slektsforskere nær pensjonsalderen, dermed må skriften være stor nok, i leselig font og mørk nok farge til at denne brukergruppen får lett til å lese hva som står. Da jeg hadde perfektionert alt av tekst, skrev jeg det ut på tykkere papir som jeg kunne bruke i monterer. Det samme gjorde jeg med utdraget fra manuset og avisen.⁹⁰

For å lage sceneteppet som skulle henge på monterer brukte jeg en bit av en rød duk Dorabiblioteket var i besittelse av og bant det sammen med et tau Thor hadde tatt med. Sammen med Østgaard brettet jeg duken, bandt rundt tauet og hengte det opp på siden av monterer ved hjelp av gorillateip.⁹¹

Den fjerde og siste delen av prosessen var å plassere alt i og utenfor monterer.⁹² Jeg ønsket at utstillingen skulle kunne ses fra flere vinkler og publikum måtte gå rundt monterer for å se alle elementene, derfor plasserte jeg elementene slik at de skulle kunne ses fra to av sidene på monterer. Den ene siden rett ut mot lesesalen og den andre siden mot inngangsdøren til lesesalen. Sceneteppet ble brukt som en innramming av utstillingen. Ved hvert element i utstillingen ble også en etikett med tekst plassert.

På toppen av monterer plasserte jeg den introduserende teksten og et av fotografiene fra forestillingen. På øverste etasje inne i monterer plasserte jeg 3D-modellen og avisutdraget. 3D-modellen ble plassert øverst fordi den var det største og viktigste elementet i utstillingen min. Avisutdraget ble plassert der på grunn av hvor liten skrift den hadde. Igjen med tanke på at den største hovedgruppen som kommer til å se utstillingen er eldre, dermed er det lettere om avisutdraget ligger nærmest øyehøyde. På den midterste etasjen plasserte jeg to fotografier fra forestillingen og utdraget fra manuset. Igjen ble disse elementene plassert med publikum i tankene ved at utdraget fra manuset har liten skrift, men er ikke like viktig å lese som

---

⁸⁸ E. Næss, dagbok, 22. februar 2023.

⁸⁹ E. Næss, dagbok, 22. februar 2023.

⁹⁰ E. Næss, dagbok, 22. februar 2023.

⁹¹ E. Næss, dagbok, 23. februar 2023.

⁹² E. Næss, dagbok, 23. februar 2023.

avisutdraget. Avisutdraget er en anmeldelse av hele forestillingen imens manusutdraget er fra kun én scene. Nederst plasserte jeg et fotografi fra forestillingen og portrettet av Tharaldsen. Portrettet av Tharaldsen passet å plassere nederst på grunn av at portrettet var det eneste fotografiet med farger. Dette gjorde at det syntes bedre enn de andre fotografiene i svart-hvitt. Det ble også plassert nederst fordi fotografiet er et portrett. Det er ikke like mange detaljer og elementer i portrettet, som kun består av overkroppen til Tharaldsen. De andre fotografiene av selve teaterforestillingen inneholder mange skuespillere og avbilder hele teaterscenen.

Den ferdige utstillingen. Foto: Eileen Næss

3D-modellen. Foto: Eileen Næss

Gjennom hele prosessen med å lage en utstilling fikk jeg mye hjelp fra de ansatte ved Dorabiblioteket. Schille hjalp meg med å få skrevet ut fotografiene, viste meg hvordan jeg digitisere glassnegativer, laget en QR-kode til å ha sammen med den introduserende teksten og fargela portrettet av Tharaldsen for meg. Lund, Thor og Østgaard hjalp meg i prosessen med å finne tema for utstillingen som var en lang prosess som behøvde rådgivning. Thor og Østgaard hjalp også til i andre, tredje og fjerde del av prosessen, blant annet med veiledning, ideer til hvor jeg kunne finne informasjon, sette sammen elementer i utstillingen, og medbrakte gjenstander som tau og gorillateip som ble en del av utstillingen. Dermed mener jeg at prosessen med å lage en utstilling ble et samarbeidsprosjekt mellom meg og de ansatte ved Dorabiblioteket, framfor en utstilling som jeg har lagd.

Utfordringene i prosessen med å lage en utstilling var hovedsakelig sentrert rundt hvem som skulle se utstillingen, men også størrelsen på monteringen og å finne tema. Størrelsen på monteringen betydde at utstillingen ikke kunne være for stor og ha for mange elementer, og påvirket da også direkte hvilket tema jeg kunne velge og ikke. Men hvem som skulle se

utstillingen påvirket de fleste av valgene jeg tok, blant annet hvordan teksten skulle se ut i farge, form og størrelse, hvor mye tekst jeg kunne skrive og hvor i monterer elementene skulle plasseres.

Eriksen (2009) beskriver formidling som en samlebetegnelse på de delene av institusjonen som er rettet ut mot publikum og offentligheten, og det er gjennom formidlingen at befolkningen kjenner til institusjonen.⁹³ Utstillingen jeg laget i monterer på lesesalen på Dora kan dermed tolkes som en del av Dorabiblioteket sin formidling, på grunn av at resultatet av arbeidsprosessen er åpent for publikum å se, tolke og bedømme. I dette tilfellet er det jeg ønsker å formidle, blant annet fotografier tatt av Hilfling-Rasmussen av en teaterforestilling ved Trondhjems Nationale Scene og en skuespiller fra denne forestillingen, opphavet til forestillingen gjennom manusutdraget, og reaksjonen på forestillingen gjennom avisutdraget.

---

⁹³ Eriksen 2009: 181

Kapittel 3: Oppsummerende avslutning

I denne oppgaven har jeg tatt for meg samlingsforvaltningen av Hilfling-samlingen ved NTNU Universitetsbiblioteket på Dora. Hilfling-samlingen er et arkiv etter fotografen Jens Carl Fredrik Hilfling-Rasmussen og sønnen hans Skjold Hilfling-Rasmussen. Samlingen er den største Dorabiblioteket har etter én fotograf og er på rundt 120 000 glassplatenegativer.

Utvalgsprosessen som resulterte i at Hilfling-samlingen ble valgt til digitisering og formidling var basert på fem hovedgrunner. Disse er samlingen sin alder, størrelse, Hilflings popularitet i fortiden og nåtiden, etterspørsel fra publikum, og at ansatte kunne jobbe under pandemien med protokollene. Pandemien som lot ansatte sitte på hjemmekontor å transkribere protokoller er den største grunnen. Dette er fordi de transkriberte protokollene førte til høyere etterspørsel blant publikum om å digitisere portretter fra Hilfling-samlingen.

Digitisering er overføringen av informasjon fra analog til digital form, og er et begrep som passer bedre å bruke om prosessen som foregår på Dorabiblioteket enn digitalisering.

Digitiseringsprosessen på Dorabiblioteket kan deles opp i tre ulike steg. Det første steget er å avfotografere det analoge fotografiske materialet. Det andre steget er å redigere fotografiet i Photoshop, uten å gjøre fundamentale endringer. Det tredje og siste steget er å publisere fotografiet inne på bibliotekets database gunnerus.no slik at det blir tilgjengelig for publikum. I løpet av denne prosessen kan man møte på utfordringer slik som knust eller ødelagte glassplatenegativer.

Etter at materiale har blitt tilgjengeliggjort, er det mulig å sette dette materialet i en sammenheng slik at det blir formidlet. Dorabiblioteket formidler samlingene sine på ulike måter. Blant annet har de formidlet samlingene sine gjennom fysiske og digitale utstillinger, digitale fortellinger og omvisninger. Under hospiteringsperioden min gjorde jeg en formidlingsoppgave som innebar å lage en utstilling i en monter. Denne utstillingen ble til et samarbeidsprosjekt med de ansatte ved Dorabiblioteket, hvor materialet besto av blant annet fotografier Hilfling-Rasmussen hadde tatt som fast fotograf ved Trondhjems Nationale Scene.

Referanser

Nettkilder

Arkivverket. (2022, 23. september). *Arkivansvaret og arkiveringsplikten*.

<https://www.arkivverket.no/for-arkiveiere/arkivering/ansvar-og-plikter#!#block-body-2>

Arkivverket. (2020, 15. mai). *Veileder for dokumentasjon av arkivansvar*.

<https://www.arkivverket.no/veiledere-for-offentlig-sektor/veileder-for-dokumentasjon-av-arkivansvar#!#step-innledning>

Kulturdirektoratet. (u.å.). *Samlingsforvaltning og bygningsvern*. Hentet 11. mai 2023 fra

<https://www.kulturradet.no/museum/samlingsforvaltning-og-bygningsvern>

NTNU Universitetsbiblioteket. (u.å.). *Bilde*. Gunnerus. Hentet 26. mai 2023 fra

https://ntnu.tind.io/search?ln=no&cc=Bilder&p=&f=&action_search=S%C3%B8k&c=Bylandskap&c=Eksteri%C3%B8r&c=Flyfoto&c=Gruppe&c=Interi%C3%B8r&c=Landskap&c=Portrett&c=Stereofotografi&c=Tegning&c=Udefinert&c=Udatert

NTNU Universitetsbiblioteket. (u.å.). *Dorabiblioteket*. Hentet 12. mai 2023 fra

<https://www.ntnu.no/ub/bibliotek/dora>

NTNU Universitetsbiblioteket. (u.å.). *Historisk arkiv*. Hentet 26. mai 2023 fra

<https://www.ntnu.no/ub/spesialsamlinger/historisk-arkiv>

NTNU Universitetsbiblioteket. (u.å.). *Historiske bilde*. Hentet 12. mai 2023 fra

<https://www.ntnu.no/ub/spesialsamlinger/historiske-bilder>

NTNU Universitetsbiblioteket. (u.å.). *Om NTNU Universitetsbiblioteket*. Hentet 12. mai 2023 fra <https://www.ntnu.no/ub/om>

Regjeringen. (2014, 6. desember). *Digitalisering i offentlig sektor*.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/statlig-forvaltning/ikt-politikk/digitaliseringen-i-offentlig-sektor/id2340245/>

Sceneweb (u.å.). *Trondhjems Nationale Scene*. Hentet 23. mai 2023 fra

https://sceneweb.no/nb/organisation/43859/Trondhjems_Nationale%20Scene

Muntlige og upubliserte kilder

Lund, E., intervju i Trondheim, 21. mars 2023.

Schille, F., intervju i Trondheim, 21. mars 2023.

Thor, E., I., intervju i Trondheim 21. mars 2023.

Østgaard, I., intervju i Trondheim, 21. mars 2023.

Lund, E., kommentar via e-post på denne oppgaven, 25. mai 2023

Næss, E. (23.01.23 til 24.02.23). Personlig dagbok fra hospiteringsperioden.

Litteratur og publiserte kilder

Aase, M. (1995). *Eldre og trykte kataloger til samlingene ved Universitetsbiblioteket i Trondheim*. Universitetsbiblioteket i Trondheim.

ABM-utvikling. (2008). *Viktig og vakkert. Utvalgskriterier for fotografi*. ABM-skrift #51.

Bonge, S. (1980). *Eldre norske fotografer: Fotografer og amatørfotografer i Norge frem til 1920*. Universitetsbiblioteket i Bergen.

Dalland, O. (2021). *Metode og oppgaveskriving*. (7. utg.). Gyldendal.

Digisam. (2021a). *Termlista*. Riksantikvarieämbetet.

Digisam. (2021b). *Vägledning till digitalt bevarande*. Riksantikvarieämbetet.

Eriksen, A. (2009). *Museum: En kulturhistorie*. Pax forlag.

Erlandsen, R. (2000). *Pas nu paa! Nu tar jeg fra hullet!*. Inter-View A/S i samarbeid med Norges Fotografforbund.

Latham, K. F. & Simmons, J. E. (2014). *Foundations of museum studies: evolving systems of knowledge*. Libraries Unlimited.

Gold, J. (2014). *Skadet fotografisk materiale: Veiledning i håndtering av skadet fotografisk materiale*. Kulturrådet.

Nissen, H. & Aase, M. (Red.). (1993). *Til opplysning: Universitetsbiblioteket i Trondheim 1768–1993*. Tapir.

- Oulie, H. (2009). *Digitalisering av fotosamlinger*. ABM-skrift #55. ABM-utvikling.
- Stuvøy, I., Tøndel, G. & Tjora, A. (2021). *En smak av forskning: Bacheloroppgaven som prosjekt, prosess og produkt*. Cappelen Damm.
- Yoo, Y., Lyytinen, K., Boland, R., Berente, N., Gaskin, J., Schutz, D. & Srinivasan, N. (2010). *The Next Wave of Digital Innovation: Opportunities and Challenges: Report on the Research Workshop: "Digital Challenges in Innovation Research"*. 11-12.
- Øisang, O. (1941). *Teater i Trondheim gjennom 125 år*. F. Bruns Bokhandels Forlag.

